

De Franken en hun munten - De Merovingen

Door Joseph de Strycker

In de 2^e en 3^e eeuw nC begint het gezag van het Romeinse Rijk te verzwakken. Romeinse soldaten worden vervangen door lokale huurlingen. Ter illustratie : van 259 tot 274 nC heeft een ‘Gallisch’ keizerrijk bestaan met enkele Gallische keizers : Postumus, Victorinus en 2 maal Tetricus. In 274 werd het echter door een Romeins leger vernietigd.

De Romeinen hadden bijna voortdurend last van invallen aan hun grenzen. Toen er in 287 een opstand was van de Galliërs, belast met de verdediging van de rijksgrens in noord-Gallië, staken een aantal Westgermaanse volksstammen (de Franken) de Rijn over en bezetten een gebied tussen Rijn/Waal en de Scheldemonding. Maar hier bleef het niet bij : ze trokken verder zuid tot in de huidige provincies Noord-Brabant en Antwerpen.

Gouden triens (1/3 solidus) 1.13 gr Huy, ca. 650

*vz – gestileerde buste, naar rechts
X CHOE FICITI (gemaakt in Hoei)
kz – kruis met voet over globe
+ RIGOALDVS (muntmeester)*

In 357 verklaarde de Romeinse keizer Julianus Apostata de Franken tot ‘gefedereerden van Rome’ en zette ze in tot het beschermen van de Rijksgrens. Zij werden de Salische Franken genoemd, terwijl deze van over de Rijn (Keulen en Bonn) de Ripaurische Franken werden genoemd. Enkele jaren later kwamen zowel de Salische- als de Ripaurische Franken in beweging onder druk van Sueven, Alanen en Vandalen.

Rond 446, onder koning Chlodio en onder de Romeinse bevelhebber Actius, trokken zij naar Noord Frankrijk. Bij het overlijden van Actius (454) werd Kamerijk en Doornik bezet en volgde kolonisatie van België en Nederland, behalve het noorden. Na 463 verovert Childerik, de vader van Clovis, Parijs.

*Gouden triens, ca.550-578, 1.16 gr
Imitatie van Byzantijnse muntslag*

*vz – buste naar links, x voor neus
DN IVSTINIANOS
(onze heer Justinianus)
kz – gevleugelde Victoria, op een
grondlijn, naar rechts (omschrift)*

Onder Clovis (Chlodovech) groeit de eenheid onder de stammen en vanuit Doornik verovert hij Frankrijk, de rest van België, ZW-Duitsland en Z-Nederland.

De Lex Salica en Lex Ripuaria werden ingesteld.

Op gebied van de materiele cultuur zijn alleen grafvondsten bekend: bv. het graf van Childerik in Doornik.

Clovis steunde vooral op de Gallor-omeinen en op de geestelijkheid, hij had zich immers in 506 laten dopen. Dit verklaart de aanwezigheid van de talrijke Christelijke symbolen op de munten.

Zijn opvolgers verdeelden zijn Rijk dat ernstig was verzwakt door onderlinge naijver en onder druk van de Alvaren. Eén van hen, Meroveus, werd de stamvader van de naar hem genoemde Merovingers.

Herstel van de macht kon door Chlotarius II en zijn zoon Dagobert (602-639) bewerkstelligd worden. Na Dagobert volgt echter weer een periode van verval. De handelseconomie van de Romeinen werd vervangen door een landbouweconomie.

Verdienstelijke personen werden begunstigd door grondgiften, waaronder soms uitgebreide gebieden, en waardoor versnippering van macht ontstaat.

Het Rijk werd verdeeld in Neustrië (tussen Loire en Schelde), Austrazië (ten oosten van de Rijn) en Bourgondië (zuidoosten).

*gouden triens, 1.04 gr
Taciacus Vicus (Thésée, Fr.)*

*vz – gestileerd hoofd naar rechts
X (omschrift)
kz – verankerd kruis op voet
GVNDOMERES*

Pippijn II en vooral Karel Martel konden hun gezag herstellen. De Franken bezetten Friesland en de Provence. Karel Martel boekt in 732 te Poitiers een overwinning op de Arabieren en stopt de opmars van de Islam. De laatste Merovinger, Childerik III werd afgezet. Karel Martel sterft in 741 en opnieuw wordt het rijk verdeeld tussen zijn zonen, Karloman en Pippijn de Korte, deze laatste laat zich tot koning uitroepen in 751. Na zijn dood wordt het rijk weer verdeeld tussen diens zonen: Karel de Grote en Karloman, die kort daarna stierf. Dit was het begin van het grote rijk van Karel de Grote en de dynastie van de Karolingen.

Uit het voorgaande blijkt dat er weinig continuïteit is in de regeringen van de Frankische koningen. Bovendien spelen de grootgrondbezitters en edellieden (Hofmeiers) daarbij een niet geringe rol. Daarom kan men beter spreken van de Frankische – dan van de Merovingische munten.

De Merovingen heersten van ca. 430 tot aan de afzetting van Childerik III in 751.

Voor en na werden munten geslagen.

De munten van de Franken

Over het hele rijk werden munten geslagen, vooral in het huidige FRANKrijk, veel minder in België (langs de Maas en enkele in Antwerpen, deze zijn zeer zeldzaam). Ook in Nederland o.m. in Dorestad en Maastricht.

*gouden triens, VIIe eeuw, 1.15 gr
VATVNACVS VIC*

*kz – figuur op verhoog
houdt lans
ALMVNDVS (muntm.)*

Zeer weinig stukken dragen de naam van de koning of heerser. Wel is de muntplaats meestal vermeld en de naam van de muntmeester. De voorzijde toont meestal een zeer rudimentair hoofd. De keerzijde omvat meestal een kruis, in verschillende vormen: het bewijs van de Christelijke invloed sinds Clovis (gedoopt in 506 als gevolg van een belofte aan zijn echtgenote bij het behalen van een overwinning).

In tegenstelling tot de Romeinse en vele Gallische stukken, zijn de munten eerder klein, eerder de grootte van een hemdsknoopje. De eerste Frankische munten zijn imitaties van Oostromeinse (gouden) munten.

*gouden triens, 1.16 gr
Banassac*

*vz – hoofd naar rechts
kz – kelk met bovenop kruis
MONETA ELAFIVS
(geld van Elafius
= muntmeester)*

Gouden munten zijn minder zeldzaam dan de zilveren deniers, de variatie is zeer groot. Maurice Prou heeft in zijn catalogus niet minder dan 3000 verschillende typen opgenomen. Bij mijn weten werden geen bronzen of koperen stukken aangemaakt. De kwaliteit van munten uit bodemvondsten is meestal zeer goed, wat erop wijst dat ze weinig hebben gecirculeerd. Maar waarvoor hebben ze dan wel gediend ?

De muntcirculatie omvatte ook sceatta's, kleine zilveren munten (ca. 1 gram), oorspronkelijk uit Engeland, maar later ook daarbuiten geslagen, in Friesland. Onder Pippijn de Korte worden de deniers groter en gelijken daardoor meer op de latere Karolingische denieren.

*gouden tremissis, 1.30 gr
atelier van Cabilonno
= Chalon-sur Saône, Fr.*

*vz – buste naar rechts
(omschrift)
kz – dubbel gevoet kruis,
binnen een parelring
C - A / WINTRIO MON*

In feite ging het (uitsluitend?) over privé-aanmuntingen. Het is mij niet bekend of daarvoor een soort machtiging nodig was, indien zo, lijkt zulke machtiging vrij gemakkelijk te bekomen geweest te zijn.

Er waren dan ook uitzonderlijk veel muntmeesters of ateliers. Voor het grondgebied Frankrijk waren er dat naar schatting meer dan 1500.

Het aanmunten van goud stopt rond 670 en dit blijft zo, tot Lodewijk IX (Saint Louis) opnieuw een gouden munt laat aanmaken (1270?), hetzij 600 jaar later. Nadien verstreken nogmaals ca. 650 jaar dat gouden munten verdwenen uit circulatie.

Zilveren munten verschijnen bij de Franken vanaf 675. Deze zijn vaak slordig aangemaakt, en – in tegenstelling tot de gouden triens met een vrij constant gewicht – is het gewicht zeer variabel.

Er zijn uiteraard zeer weinig archieven overgebleven uit de tijd van de Franken, zeker wat de aanmuntingen betreft. Dat maakt dat deze periode een beetje mysterieus blijft, en misschien daardoor juist aantrekkelijk voor de verzamelaar.

Latere Karolingische denieren

zilveren denier Karel de Grote (742-814)
CAROLVS

zilveren denier Pippijn III de Korte (714- 768)
R : P Rex Pippinus